

Het jaar 2003 vormde een dieptepunt in de reeks jaren, waarin het goed leek te gaan met de huiszwaluwen in het gebied tussen Vecht en Eem. De afname vond voor het grootste deel plaats in het westelijk deel van het verspreidingsgebied. In 2002 liepen daar in een aantal gemeenten het aantal broedparen ook al terug. De komende jaren zullen leren of deze trend doorzet.

Dick A. Jonkers

Broedplaatsen van huiszwaluwen (*Delichon urbica*) in 2003

Deze keer zijn er geen optimistische berichten over het aantal broedparen en kolonies van huiszwaluwen. Het aantal broedparen in het gebied zakte met bijna 6% van 1234 naar 1165 (Tabel 1). Het zijn vooral de gemeenten die tussen het Gooi en het Amsterdam-Rijnkanaal op enige afstand van het Gooimeer liggen waar dit verschijnsel optrad.

Van west naar oost Vechtplassengebied

Ondanks hun ligging dicht bij het water ontkwamen ook Muiden en Muiderberg niet aan de daling van het aantal broedparen. Weliswaar herbergen zij nog steeds het grootste aantal paren in dit gebied, maar als we de twee voorgaande jaren bekijken, zien we dat er een negatieve ontwikkeling is. Op negentien plaatsen waar voorheen werd gebroed, ontbraken nu de paren. Eenzelfde constatering geldt voor Vreeland, waar op zeven plaatsen de huiszwaluwen het lieten afweten. Ook Weesp schaarde zich in de reeks met een negatieve ontwikkeling; hier bedroeg de afname ten opzichte van 2001 bijna 30%! De cluster Nigtevecht, Nederhorst den Berg en Vreeland, die vorig jaar nog een positief resultaat liet zien, werd nu beïnvloed door de

bijna halvering van het aantal in Vreeland. Het aantal broedparen in Loenen a/d Vecht nam iets toe, maar dit mag geen naam hebben. De verwachting is dat het doek voor Nieuwersluis in 2004 zal gaan vallen; er huisde nog maar één paar. Van de dorpen Ankeveen, Kortenhoef en 's-Graveland bleek in Ankeveen na de opleving van vorig jaar het aantal broedparen huiszwaluwen weer fors terug te lopen, al bleef het aantal iets hoger dan in 2001. In Kortenhoef was de afname zeer groot en halveerde de stand. Ook daar waren nu adressen waar niet werd genesteld. In het derde dorp schommelden de aantallen de laatste drie jaren; het ene jaar wat broedparen erbij, het andere jaar er weer af. In Loosdrecht, eveneens een gemeente met een afname, waren in juni de plaatsen waar vorig jaar werd genesteld nog duidelijk te zien, evenals plaatsen waar was geprobeerd om te nestelen. Dit versterkt het idee dat de zeer droge zomer waarschijnlijk plaatselijk een zeer belangrijke factor voor de afname van het aantal broedparen is geweest.

Het Gooi

Bij Quest International, een bedrijf dat op niet al te grote afstand van het Gooimeer ligt, was

Huiszwaluw Tekening: Rein Stuurman

het aantal paren wel weer wat toegenomen ten opzichte van 2001, maar bereikte nog niet het niveau van dat jaar. Verder ontkwamen ook Naarden, Huizen en Blaricum niet aan de malaise en verdwenen de huiszwaluwen van de enige broedplaats in Hilversum. Midden in de oude dorpskern van Blaricum werd een nest ontdekt dat daar al jarenlang aanwezig is en al die tijd aan de aandacht was ontsnapt. Een dergelijk geval deed zich ook voor aan de Meentweg in Eemnes, waar achter een bungalow, die verscholen in de begroeiing staat ook een nest onder de nok zat. Gelukkig ging het hier niet om wezenlijke aantallen waardoor belangrijke wijzigingen voor de stand in de afge-

Tabel 1. Aantal broedparen van huiszwaluwen per gemeente in 2003

Gemeente	Broedparen	
	2003	2001
Muiden/Muiderberg	226	284
Weesp	95	102
Nigtevecht	8	7
Nederhorst den Berg	25	24
Vreeland	7	13
Loenen a/d Vecht	14	12
Nieuwersluis	1	4
Ankeveen	34	45
's-Graveland	34	31
Kortenhoef	33	62
Loosdrecht	44	55
Hollandsche Rading	5	4
Naarden	97	122
Huizen	101	120
Blaricum	5	3
Eemnes	328	273
Eembrugge	24	20
Eemdijk	84	73
Totaal	1165	1254

lopen jaren moeten worden aan- gebracht. Dergelijke toevallige ontdekkingen zullen er altijd blijven.

Eemland

Dit open gebied neemt met een gering aantal locaties bijna 38% van het aantal broedparen van het onderzoeksgebied voor zijn rekening. Hier doet zich het fenomeen voor dat langzaam maar zeker toch ook nieuwe boerderijen worden gekoloni- seerd. Tegelijkertijd moet wor- den geconstateerd dat de droge zomer hier geen enkele invloed heeft gehad, want het aantal broedparen is er toegenomen. Oppervlakkig gezien lijken de witte kunststofachtig aandoende boeiboorden totaal ongeschikt, maar het is vermoedelijk de aan- grenzende ondergrond van de muur die bepalend is. Dit soort ondergrond is echter ook overal elders in het studiegebied aan- wezig. Waarom dan toch dit jaar nog een toename? Misschien speelt de samenstelling van het

nestmateriaal een rol. Nesten van modder met als hoofdbe- standdeel zand zijn wellicht kwetsbaarder dan nesten van klei, veen of een combinatie daarvan. Toch waren in Eemdijk van een kolonie van 51 nesten er acht door de droogte naar be- neden getuimeld. Opmerkelijk is dat bij de boerderijen met grote kolonies ook hopen met stal- mest aanwezig zijn. Het is de moeite waard om eens onder- zoek uit te voeren naar het mate- riaal waaruit afgevallen nesten zijn samengesteld.

Landelijke ontwikkeling

Uit het landelijk monitoringson- derzoek van 1989-2000 komt naar voren dat de aantallen zijn gedaald, een trend die zich ver- moedelijk al vanaf de jaren ze- ventig van die eeuw voordoet. Het verschijnsel treedt niet in het hele land op, want in Noord-Ne- derland is het aantal broedparen vanaf 1990 toegenomen, terwijl dat in het riviereengebied, de Delta, Noord-Brabant en Lim- burg significant afnam. Voor de rest van Nederland geldt dat de aantallen schommelen of afne- men (Leys 2002). Het onder- zoeksggebied behoort tot de ca- tegorie waar de aantallen schommelen. Elders komen in stedelijke gebieden vrijwel geen huiszwaluwen meer als broed- vogel voor of dreigen zij daaruit te verdwijnen. Dit verschijnsel geldt hier eigenlijk niet zozeer voor de gemeenten bij de rand- meren, maar meer voor de plaatsen die wat meer in het "binnenland" liggen. Het jaar 2003 mag dan voor het Gooi en omgeving een behoorlijke af- name te hebben opgeleverd, dat was echter niet overal in het land zo. Op Schouwen-Duive- land was er op een totaal van 21 gemeenten een lichte opleving (van den Ende 2003) en ten wes- ten van Amsterdam een daling

van slechts enkele paren (Tak 2003). Bij dit laatste gegeven moet wel worden aangetekend dat het om een afname van 132 naar 130 paren gaat in vijf kolo- nies. In de Zaanstreek was het aantal van circa 180 nesten on- geveer gelijk aan dat van 2002 (mededeling M. Roos).

Kolonies van klein tot groot

De plekken met vestigingen van één broedpaar namen dit jaar weer iets toe. Op 98 plaatsen bevonden zich één nest, een lichte toename vergeleken met 2002. Ook het aantal kolonies van 2-5 broedparen nam iets toe, daarvan waren er nu 104. In deze categorieën waren er enkele nieuwe vestigingen, maar dit zette op het totaal geen zoden aan de dijk. Bij de kolo- nies van 6-10 paren liep het aan- tal terug van 19 naar 13 en was het bij die van 11-25 paren een afname van 20 naar 11. De ca- tegorie van 26-50 paren daalde van vijf naar vier. Al met al ont- wikkelingen waar we niet zo blij mee hoeven te zijn. Boven de vijftig nesten handhaafden zich de twee grootste kolonies. De boerderij waar al jaren achter- een een grote kolonie huist en waar speciale voorzieningen zijn aangebracht stond op eenzame hoogte met een kolonie van 168 nesten. Vergeleken met vorig jaar waren er 41 nesten bijgeko- men! De tweede belangrijke ko- lonie, die van de Meenthorst in Blaricum, nam in grootte toe van 73 naar 78 nesten. De uitbrei- dingsmogelijkheden van deze kolonie zijn nu vrijwel uitgeput.

Acceptatie en hulp

In Eembrugge en Eemdijk en ook op andere plaatsen waren weer bewust nesten afgestoten. Als gering had men daar bij een woning rode kerstballen opge- hangen.

Keer op keer blijkt dat nesten verdwenen zijn nadat er geverfd is en donkere kleuren zijn gebruikt. Dat kan bewust zijn gebeurd, maar ook omdat men er geen weet van had dat huiszwaluwen bij voorkeur tegen muren nestelen waar boven licht geverfde overstekken zitten. Dat het ook anders kan blijkt uit het feit dat men bij het schilderen van een boerderij tussen Muiden en Muiderberg wat nesten had laten zitten en daar omheen had geschilderd. De toch wel zorgwekkende afname vraagt erom dat er een voorlichtingsbrochure wordt verspreid bij alle adressen waar zich nesten bevinden. De voorlichtingsfolder van Vogelbescherming is daar heel geschikt voor. Daarbij kan dan een

brief worden gevoegd waarin hulp door leden van de vogelwerkgroep wordt aangeboden door het verschaffen en aanbrengen van planken en in het uiterste geval van kunstnesten. Leden die zich geroepen voelen om een bijdrage te leveren aan de werkzaamheden kunnen zich melden.

Dankwoord

Ook dit jaar waren weer tellers actief om voor de monitoring gegevens vast te leggen. Dit jaar waren dat: G. Bieshaar, Y. Bosman, A. van Dalen, A.C. Driessen, L.J. Dwars-van Achterbergh, W.M. Fase, W. Fokker, J. Gouw, D.A. Jonkers, A.J. van Klaveren, N. Klippel, W. Langendorff, J. Nijhof, K.

Pranger, J. Ram, H.W. Reddingius-Schreuder, H. Schutte, S. Staps, A. P. Vermeule en M. van der Weyden.

Bronnen

Van den Ende, G. 2003. Huiszwaluwtelling 2003. *Sterna* 48(3): 80-82.
Jonkers, D.A. 2002. Huiszwaluwkolonies in 2002. *De Korhaan* 36(5): 96-98.
Leys, H.N. 2002. Huiszwaluw *Delichon urbica*. p. 319 in :SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
Tak, P. 2003. Huiszwaluwtellingen ten westen van Amsterdam. *De Gierzwaluw* 41(3): 16-17.